

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYAVIY SUDI VA UNING VAKOLATLARI

Erkinova Ruxshona Xusainovna
“Sud-huquqiy faoliyat” yo‘nalishi
1-bosqich 33-guruh o‘quvchisi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy sudining faoliyatining huquqiy asoslari to‘g‘risidagi me‘yoriy hujjatlar, Konstitutsiyaviy sudining vakolatlari haqidagi masalalar borasida fikrlar yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Konstitutsiyaviy sudi, konstitutsiyaviy nazorat, konstitutsiyaviy nazorat obyektlari, konstitutsion me‘yorlar, konstitutsiyaviy qonun, Sud preventiv (dastlabki) nazorati.

Аннотация:

В данной статье рассмотрены нормативные акты о правовых основах деятельности Конституционного Суда Республики Узбекистан, вопросы о полномочиях Конституционного суда.

Ключевые понятия: Конституционный суд, конституционный контроль, объекты конституционного контроля, конституционные нормы, конституционное право, судебный превентивный (предварительный) контроль.

Abstract:

This article deals with regulatory documents on the legal basis of the activities of the Constitutional Court of the Republic of Uzbekistan, issues about the powers of the Constitutional Court.

Key concepts: Konstitutsiyaviy sudi, konstitutsiyaviy nazorat, konstitutsiyaviy nazorat obyektlari, konstitutsion me‘yorlar, konstitutsiyaviy qonun, Sud preventiv (dastlabki) nazorati.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, uning faoliyati, maqomi hamda vakolatlari mavzusida "Sud va huquqni muhofaza qiluvchi organ" fanidagi muhim va qiziqarli mavzulardan biri hisoblanadi. Biz o'quvchilar uchun uning sud hokimiyati tizimidagi ahamiyati yana ham qiziqarlidir. Aynan shu mavzu doirasida konstitutsiyaviy nazorat tushunchasi mavjud bo'lib, biz deganda "... davlat organlari va mansabdor shaxslarning konstitutsiyaviy talablarga zid bo'lgan huquqiy hujjatlari va harakatlarini aniqlash, shuningdek, aniqlangan qonunbuzilishlarni bartaraf etish choralarini ko'rish yo'li bilan Konstitutsiya ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan sudlov va huquqni himoya qilish faoliyatining yo'nalishi"¹ ni tushunamiz.

Huquqshunoslikning umumiy qoidalaridan kelib chiqib, aytish mumkinki, ushbu nazorat turi ham o'z obyektlariga ega. Ya'ni, konstitutsiyaviy nazorat obyektlari sifatida konstitutsiyaviy va oddiy qonunlar, konstitutsiyaga tuzatishlar, xalqaro shartnomalar, parlament yoki uning palatalari reglamentlari, ijro etuvchi hokimiyat organlarining me'riy-huquqiy hujjatlari nazarda tutiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi mamlakatimiz O'zbekiston tarixida birinchi sud tomonidan amalga oshiriladigan konstitutsiyaviy nazorat organi sifatida davlatimiz istiqlolni ko'lga kiritgandan so'ng tashkil topdi.

Ushbu organ faoliyatining huquqiy asosi sifatida, albatta birinchi navbatda 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan hamda 2023 yilning 30 aprelida umumxalq referendumini bilan yangi tahrirda yangicha ko'rinish va mazmun olgan Konstitutsiyamizda ilk bor Konstitutsiyaviy sud vakolatlari, uni tashkil etish va faoliyat tartibini belgilab berilganligini yodga olish o'rinlidir. Jumladan, Konstitutsiyaning 132-133-moddalarida bevosita mazkur sudning tashkil etilishi, faoliyati hamda vakolatlari xususida konstitutsion me'yorlar o'z aksini topgan.

Keyingi huquqiy asos, manba sifatida 2021 yil 27 aprelda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy sudi to'g'risida"gi O'RQ-687-son Konstitutsiyaviy qonunini aytishimiz mumkin. Mazkur qonun 101 moddadan iborat bo'lib, unda Konstitutsiyaviy sud faoliyatiga doir barcha me'yorlar belgilab berildi.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy sudi qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyat hujjatlarining Konstitutsiyaga muvofiqligi to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish bo'yicha doimiy faoliyat ko'rsatuvchi sud hokimiyati organidir.

¹ Sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar: Darslik / Mualliflar jamoasi – T.: TDYU nashriyoti, 2022. 68-bet.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi hamda “O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy sudi to‘g‘risida”gi O‘RQ-687-son Konstitutsiyaviy qonuniga muvofiq Konstitutsiyaviy sudning vakolatlari quyidagilardan iborat:

1) O‘zbekiston Respublikasi qonunlarining va O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalari qarorlarining, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, qarorlari va farmoyishlarining, hukumat, mahalliy davlat hokimiyati organlari qarorlarining, O‘zbekiston Respublikasi davlatlararo shartnomaviy va boshqa majburiyatlarining O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga muvofiqligini aniqlaydi;

2) O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti tomonidan imzolanganiga qadar – O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy qonunlarining, ratifikatsiya qilish to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi qonunlari O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti tomonidan imzolanganiga qadar – O‘zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalarining O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga muvofiqligini aniqlaydi;

2¹) O‘zbekiston Respublikasi referendumiga chiqarilayotgan masalalarning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga muvofiqligi to‘g‘risida xulosa beradi;

3) Qoraqalpog‘iston Respublikasi Konstitutsiyasining O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga, Qoraqalpog‘iston Respublikasi qonunlarining O‘zbekiston Respublikasining qonunlariga muvofiqligi to‘g‘risida xulosa beradi;

4) O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlari normalariga sharh beradi;

5) O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudining muayyan ishda qo‘llanilishi lozim bo‘lgan normativ-huquqiy hujjatlarning O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga muvofiqligi to‘g‘risida sudlar tashabbusi bilan kiritilgan murojaatini ko‘rib chiqadi;

6) konstitutsiyaviy sud ishlarini yuritish amaliyotini umumlashtirish natijalari yuzasidan har yili O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalariga va O‘zbekiston Respublikasi Prezidentiga mamlakatdagi konstitutsiyaviy qonuniylikning holati to‘g‘risida axborot taqdim etadi.

Konstitutsiyaviy sud konstitutsiyaviy huquq va erkinliklari muayyan ishda qo‘llanilgan va O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga muvofiq bo‘lmagan qonunda buzilgan deb hisoblovchi fuqarolar hamda yuridik shaxslarning shikoyatlarini ham ko‘rib chiqadi.

Konstitutsiyaviy sud O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlari bilan berilgan vakolati doirasida boshqa ishlarni ham ko‘radi.

Konstitutsiyaviy sud o‘z vakolatlarini amalga oshirayotganda boshqa sudlarning yoki o‘zga organlarning vakolatiga kiradigan barcha hollarda haqiqiy holatlarni aniqlash va tekshirishdan o‘zini tiyadi.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi yurisdiksiyasi rasmiy qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarga tegishlidir. Sud preventiv (dastlabki) nazoratni amalga oshirmaydi. O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyaviy sudni saylash tartibi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining taqdimiga binoan O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati tomonidan O‘zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi tavsiya etgan shaxslar orasidan, Qoraqalpog‘iston Respublikasining vakilini qo‘shgan holda saylanadi.

Konstitutsiyaviy sudning har bir sudyasi yakka tartibda saylanadi. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati a‘zolari umumiy sonining ko‘pchilik ovozini olgan shaxs saylangan hisoblanadi.

Konstitutsiyaviy sud raisi va uning o‘rinbosari Konstitutsiyaviy sud majlisida uning sudyalari orasidan saylanadi.

Konstitutsiyaviy sud faoliyatini amalga oshirishda amal qilinadigan asosiy prinsiplarga: Konstitutsiyaning ustunligi, mustaqillik, kollegiallik, oshkoralik, taraflarning tortishuvi va teng huquqliligi kiradi.

Konstitutsiyaviy sudda ishlarni ko‘rib chiqish va hujjat qabul qilish kamida to‘rt nafar sudyadan iborat tarkibda kollegial tarzda amalga oshiriladi va Konstitutsiyaviy sudning majlislari, qoida tariqasida, ochiq o‘tkaziladi. Aytish joizki, Konstitutsiyaviy sudning hujjatlari barcha davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, shuningdek korxonalar, muassasalar, tashkilotlar hamda jamoat birlashmalari, mansabdor shaxslar va fuqarolar uchun majburiydir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T.: “O‘zbekiston”, 2023 y.
2. “O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy sudi to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ–687-son 27.04.2021// Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 28.04.2021 y., 03/21/687/0380-son. <https://lex.uz/docs/5391934>.
3. Sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar: Darslik / Mualliflar jamoasi – T.: TDYU nashriyoti, 2022.

